

Wojciech Góralski, Robert Mazurowski

Sakramenty pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego w życiu wiernych świeckich w świetle uchwał synodów diecezjalnych w Polsce w latach 1983-1999

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 43/1-2, 11-35

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WOJCIECH GÓRALSKI, KS. ROBERT MAZUROWSKI

**SAKRAMENTY PEŁNEGO WTAJEMNICZENIA
CHRZEŚCIJAŃSKIEGO W ŻYCIU WIERNYCH
ŚWIECKICH W ŚWIEŁLE UCHWAŁ SYNODÓW
DIECEZJALNYCH W POLSCE W LATACH 1983-1999**

Treść: Wstęp. I. Chrzest. 1. Szafarz. 2. Rodzice. 3. Chrzestni. II. Bierzmowanie. I. Wspólnota parafialna. 2. Rodzina. 3. Świadek bierzmowania. III. Eucharystia. 1. Msza św. 2. Wiatyk. Zakończenie.

Wstęp

Promulgowanie w dniu 25 stycznia 1983 r. przez papieża Jana Pawła II nowego kodeksu prawa kanonicznego stało się okazją do inicjowania przez wielu biskupów synodów ich własnych Kościołów partykularnych. Nawiązując do nowej regulacji kodeksowej, a więc do prawa powszechnego, synody diecezjalne zaczęły podejmować zadanie rewizji i kodyfikacji często zdezaktualizowanego prawa partykularnego. Nowe, posoborowe prawo diecezjalne, dostosowane do norm kodeksowych, staje się w ten sposób bardziej skutecznym instrumentem odnowy duszpasterskiej Kościoła partykularnego.

Od chwili ogłoszenia *kpk* z 1983 r. zakończyły się w Polsce następujące synody: II synod lubelski¹, XLII synod płocki², III synod kielecki³, synod poznański⁴, synod wrocławski⁵, I synod koszalińsko-kołobrzeski⁶,

¹ *II Synod Lubelski 1977-1985*. Lublin 1988, (odtąd: II Synod Lubelski).

² *XLII Synod Płocki*. Miesięcznik Pasternski Płocki, 76: 1991, nr 10 s. 3-156 (odtąd: XLII Synod Płocki).

³ *III Synod Kielecki 1984-1991*, Kielce 1992, (odtąd: III Synod Kielecki).

⁴ *Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993*, Dokumenty. Poznań 1994 (odtąd: Synod Poznański).

⁵ *Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991*, Wrocław 1995 (odtąd: Synod Wrocławski).

⁶ *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeski*, Koszalin 1990 (odtąd: I Synod Koszalińsko – Kołobrzeski).

II synod częstochowski⁷, IV synod tarnowski⁸, synod lubaczowski⁹, drugi synod wrocławski¹⁰, I synod drohiczyński¹¹, III synod łódzki¹², drugi synod sandomierski¹³ i I synod łowicki¹⁴. Należy pamiętać, że w 1999 r. zakończył się drugi synod plenarny, którego dokumenty zostały przesłane do zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej.

W nurcie bogatej tematyki poruszonej przez synody a uwidocznionej w ich uchwałach końcowych, niepodzielne miejsce zajmuje sakramentologia, zwłaszcza zaś sakramenty pełnej inicjacji chrześcijańskiej: chrztu, bierzmowania i Eucharystii. Jedno bowiem ze źródeł odnowy życia religijnego, zwłaszcza wiernych świeckich, ustawodawcy synodalni zdają się upatrywać w gruntownie prowadzonym życiu sakramentalnym. Przedmiotem opracowania są właśnie uchwały synodów diecezjalnych w Polsce od 1983 r. w przedmiocie sakramentów pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego, służącego odnowie życia religijnego wiernych świeckich.

Chrzest

Chrzest jest pierwszym sakramentem życia chrześcijańskiego, sakramentem wiary, drogą prowadzącą do życia i Królestwa Bożego. Kościół od początku pojmował chrzest jako sakrament wiary, bramę otwierającą dostęp do innych, kolejnych sakramentów. Przez chrzest człowiek zostaje wyzwolony od grzechu i odrodzony do synostwa Bożego, staje się członkiem Chrystusa wszczepionym w Kościół¹⁵. W Konstytucji Soboru Watykańskiego II „Sacrosanctum Concilium” czytamy, że „przez chrzest

⁷ *II Synod Diecezji Częstochowskiej*, Chrystus światłem, Maryja wzorem. Częstochowa 1987 9 (odtąd: II Synod Częstochowski).

⁸ *IV Synod Diecezji Tarnowskiej, Ad imaginem Ecclesiae universalis (Lumen gentium 23)*, Tarnów 1990 (odtąd: IV Synod Tarnowski).

⁹ *Synod Archidiecezji w Lubaczowie*, Lubaczów 1990 (mps) (odtąd: Synod Lubaczowski).

¹⁰ *Drugi Synod Diecezji Wrocławskiej*, Statuty, Wrocław 1994 (odtąd: Drugi Synod Wrocławski).

¹¹ *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, Statuty, Dokumenty wykonawcze. Drohiczyn 1997 (odtąd: I Synod Drohiczyński).

¹² *III Synod Archidiecezji Łódzkiej, Łódź 1999* (odtąd: III Synod Łódzki).

¹³ *Aby byli jedno, Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej*, Sandomierz 1999 (odtąd: Drugi Synod Sandomierski).

¹⁴ *I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999*, Łowicz 1999 (odtąd: I Synod Łowicki).

¹⁵ Por. kan. 204 §1 kpk; Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallotinum 1994 nr 1213 (odtąd: KKK); Por. *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów polskich*, Katowice 1992 nr 3.

ludzie zostają wszczępieni w paschalne misterium Chrystusa¹⁶, a w myśl Konstytucji „Lumen gentium” sakrament ten konstytuuje społeczność jako kapłańską¹⁷.

Ustawodawcy synodalni poświęcili temu sakramentowi wiele uwagi pragnąc ukazać jego rolę w życiu chrześcijanina.

1. Szafarz

Obowiązujące prawo kościelne stanowi, że zwyczajnym szafarzem chrztu jest biskup, kapłan i diakon. Udzielanie tego sakramentu jest zarezerwowane jest dla proboszcza lub innego kapłana działającego na mocy zlecenia proboszcza lub ordynariusza¹⁸.

W wypadku zaistnienia wyższej konieczności, ochrzcić może każda osoba, nawet gdy sama nie jest ochrzczona, byleby miała wymaganą intencję tego, co czyni Kościół podczas chrztu, oraz wypowiedziała formułę trynitarną: „N., ja ciebie chrzczę w Imię Ojca, i Syna i Ducha Świętego”¹⁹. W takim przypadku mówimy o szafarzu nadzwyczajnym chrztu.

Prawodawcy synodalni, dbając o to, „by wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy”²⁰, przypominają powszechny nakaz chrztu, i nakazują jego przyjęcie, a w niebezpieczeństwie śmierci zezwalają na udzielenie tegoż sakramentu przez każdą osobę²¹.

Drugi synod częstochowski²², III synod archidiecezji łódzkiej²³ i I synod łowicki²⁴ pouczają, że jeżeli zaistnieje przypadek konieczności, to chrztu może udzielić każdy człowiek mający właściwą intencję. Przypadek konieczny – wyjaśnia synody – zachodzi tylko wtedy, gdy dziecko lub dorosły nie ochrzczony znaleźli się w niebezpieczeństwie utraty ży-

---

¹⁶ *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, W: Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski, Pallotinum 1986 nr 6.

¹⁷ Por. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, jw. nr 10.

¹⁸ Zob. kan. 861 §1 kpk; Por. KKK, jw. nr 1256; Por. S. Piotrowski, *Szafarz chrztu. Ateneum Kapłańskie*, 66: 1965 z.4 s. 208; Por. także B. Nadolski, *Liturgika, Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*, T. 3, Poznań 1992 s. 34.

¹⁹ *Obrzędy chrztu dzieci*, jw. s. 15; Por. kan. 861 § 2 kpk; Por. S. Piotrowski, *Szafarz chrztu*, jw. s. 208.

²⁰ KKK, jw. nr 1256.

²¹ Zob. Tamże.

²² Por. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3.6 s. 88.

²³ Por. *III Synod Łódzki* art. 207 s. 61-62.

²⁴ Por. *I Synod Łowicki* st. 184 s. 57.

cia. Synody nakazują wszystkim duszpasterzom, aby uczyli wiernych udzielania chrztu w sytuacji zagrożenia życia²⁵.

Również prawodawcy synodów: IV synodu tarnowskiego²⁶ i synodu lubaczowskiego²⁷ polecają duszpasterzom i katechetom nauczyć udzielania chrztu młodzieży, a także tych, którzy przygotowują się do małżeństwa, osoby opiekujące się dziećmi i pracowników służby zdrowia.

W przypadku konieczności chrztu z wody – stanowi I synod koszalińsko-kołobrzeski²⁸, II synod wrocławski²⁹ oraz XLII synod płocki³⁰ – może go udzielić każdy człowiek, który ma właściwą intencję, a duszpasterz winien pouczyć wiernych, szczególnie pracowników służby zdrowia, o należyтым udzielaniu chrztu.

I synod drohiczyński idąc w ślad poprzednich synodów powtarza naukę Kościoła, iż w wypadku konieczności może udzielić chrztu każdy człowiek, nawet nie ochrzczony, mający intencję udzielenia tego sakramentu³¹.

2. Rodzice

Chrztu udziela się na indywidualną prośbę rodziców lub prawnych opiekunów dziecka, jeśli natomiast przyjmuje go osoba dorosła, to sakramentu udziela się na jej prośbę.

Wydana w 1975 r. *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* zaleca, aby w celu udzielenia odpowiednich pouczeń o misterium chrztu, wychowania w wierze, roli apostołskiego przykładu rodziców chrzestnych i liturgii tego sakramentu, przeprowadzić katechezy przygotowawcze. W katechezach tych powinni wziąć udział tak rodzice dziecka jak i chrzestni³².

²⁵ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3.6 s. 88.

²⁶ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 121 s. 118.

²⁷ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 108 s. 55.

²⁸ Zob. *I Synod Koszalińsko – Kołobrzeski* st. 454 – 455 s. 73.

²⁹ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 241 s. 72.

³⁰ Zob. *XLII Synod Płocki* st. 322 s. 61.

³¹ *I Synod Drohiczyński* st. 146 s. 121.

³² Zob. *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom* (1975 r.). W: Dokumenty duszpastersko – liturgiczne Episkopatu Polski 1966 – 1993. Wyd. Cz. Krakowiak i L. Adamowicz. Lublin 1994 s. 19 – 20; „... rodzice dziecka chrzczonego, jak również chrzestni, powinni być należycie pouczeni o znaczeniu tego sakramentu i o związanych z nim obowiązkach. Proboszcz winien osobiście lub przez innych zatroszczyć się, aby rodziców właściwie przygotować pasterzkimi pouczeniami a także wspólną modlitwą, zbierając razem po kilka rodzin oraz, gdy to możliwe, składając im wizytę”. Kan. 851 § 2 kpk.

Spotkanie z rodzicami przed chrztem stwarza duszpasterzom okazję do kontaktu także z tymi, którzy niekiedy od wielu lat pozostają w „życzliwym” lub „obojętnym” dystansie wobec Kościoła. Przy chrzcie dziecka rodzice kierują się zazwyczaj poszanowaniem tradycji rodzinnej lub przekonaniem, że „nic nie szkodzi ochrzcić dziecko”³³.

Przygotowaniem dziecka do chrztu zajęły się również synody zwracając uwagę na rolę tej doniosłej formy budzenia świadomości chrześcijańskiej. Synod archidiecezji poznańskiej nakłada na proboszczów wymóg przypomnienia rodzicom katolickim o obowiązku ochrzczenia dziecka w pierwszych tygodniach po narodzeniu³⁴. Sam chrzest powinien być poprzedzony odpowiednim przygotowaniem rodziców³⁵. Prawodawca dodaje, że do godziwego ochrzczenia dziecka wymaga się, by zgodzili się na to jego rodzice lub przynajmniej jedno z nich, oraz by istniała nadzieja, że dziecko zostanie wychowane po katolicku³⁶.

Synod II lubelski również kładzie nacisk na przygotowanie rodziców do chrztu ich dzieci³⁷. Stwierdza, że chrztu niemowląt udziela się tylko na podstawie wiary rodziców, chrzestnych i miejscowej wspólnoty parafialnej. Synod wzywa do tego, aby w każdej parafii rodzice i chrzestni brali udział w specjalnych katechezach przedchrzcielnych³⁸.

IV synod tarnowski wzywa z kolei rodziców, aby zatroszczyli się o to, by ich dzieci zostały ochrzczone już w pierwszych tygodniach po urodzeniu³⁹. Ponadto zaleca, by rodzice wybierali dzieciom imiona chrześcijańskie, a uroczystości rodzinne z okazji chrztu odbywały się bez częstowania alkoholem⁴⁰.

W uchwałach II synodu częstochowskiego znajdujemy wskazania, w myśl których należy zatroszczyć się w szczególny sposób o przygoto-

---

³³ J. Mariański, *Wychowanie religijne konsekwencją sakramentu chrztu*. Studia Płockie 21: 1993 s. 103.

³⁴ Zob. *Synod Poznański* s. 284 – 285.

³⁵ Tamże.

³⁶ „Rodzice ponieważ dali życie dziecku, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców szczególnie w rodzinie chrześcijańskiej, ubogaconej łaską i obowiązkami sakramentu małżeństwa, nalczy już od najwcześniejszego wieku uczyć dzieci zgodnie z wiarą na chrzcie otrzymaną poznania i czci Boga, a także miłowania bliźniego”. Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”, jw. nr 3.

³⁷ Zob. *II Synod Lubelski* st. 206 s. 83.

³⁸ Tamże st. 145 s. 56 – 57.

³⁹ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 111 §1 s. 117.

⁴⁰ Tamże st. 112 i 115 s. 117.

wanie do chrztu dziecka z rodziny zaniedbanej religijnie. Przygotowanie to powinno stać się okazją do zmiany życia i odbudowania gorliwości chrześcijańskiej rodziców. Jeśli rodzice żyją bez sakramentu małżeństwa, a jednocześnie nie zachodzą między nimi przeszkody małżeńskie, duszpasterze powinni ich zachęcić, aby z racji chrztu dziecka przyjęli ten sakrament.⁴¹ Synod jednocześnie dodaje, aby dziecku „nie nadawać imienia obcego duchowi chrześcijańskiemu”⁴².

Również statuty synodu kieleckiego⁴³, drugiego synodu wrocławskiego⁴⁴, XLII synodu plockiego⁴⁵, I synodu drohiczyńskiego⁴⁶ oraz drugiego synodu sandomierskiego⁴⁷ zobowiązują do należytego przygotowania rodziców do uczestnictwa w obrzędzie chrztu. Owo przygotowanie teologiczno-pastoralne ma się odbywać w formie katechez. Synody zachęcają, aby tego rodzaju katechezy przeprowadzać już z rodzicami oczekującymi dziecka, w celu pouczenia ich o godności rodzicielstwa.

Z kolei I synod koszalińsko-kołobrzeski wymaga ponadto uczestnictwa w specjalnych konferencjach poświęconych znaczeniu chrztu i obowiązkom, jakie przyjmują na siebie rodzice względem nowoochrzczonego. Synod poleca, aby odbyły się przynajmniej dwie takie konferencje: jedna prowadzona przez duszpasterza, druga zaś przez doradcę parafialnego⁴⁸. Prawodawca synodalny archidiecezji wrocławskiej nawiązując do Instrukcji duszpasterskiej Episkopatu Polski z 1977 r. *O udzielaniu sakramentu dzieciom* przypomina natomiast duszpasterzom o obowiązku organizowania w swoich parafiach katechezy przygotowawczej dla rodziców w celu udzielenia odpowiednich pouczeń o misterium chrztu, wychowaniu w wierze, roli świadectwa rodziców i przebiegu liturgii samego sakramentu. Dla ukazania eklezjalnego charakteru sakramentu chrztu należy udzielać go zasadniczo w niedzielę lub święto w czasie mszy św., z udziałem miejscowej wspólnoty parafialnej⁴⁹.

Trzeci synod łódzki, w art. 210 zawiera dyspozycję polecającą duszpasterzom, by zachęcili rodziców do przyjęcia komunii św. w czasie chrztu

---

⁴¹ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2.3.3 s. 85 – 86.

⁴² Tamże st. 2.3.5 s.87; Por. kan. 855 kpk.

⁴³ Zob. *III Synod Kielecki* s. 203.

⁴⁴ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 232 s. 71.

⁴⁵ Zob. *XLII Synod Plocki* st. 315 s. 60 -61.

⁴⁶ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 144 s.120.

⁴⁷ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* s. 218 s. 223.

⁴⁸ Zob. *I Synod Koszalińsko – Kołobrzeski* st. 467 s. 75.

⁴⁹ Zob. *Synod Wrocławski* s. 291.

ich dziecka⁵⁰. Drugi zaś synod sandomierski zaleca rodzicom oczekującym potomstwa, uczestnictwo w nabożeństwach połączonych z homilią na temat godności rodzicielstwa i z odpowiednim błogosławieństwem⁵¹.

3. Chrzestni

Obok rodziców naturalnych, ważną rolę w liturgii chrztu, w późniejszym okresie w wychowaniu dziecka, odgrywają rodzice chrzestni.

Kodeks prawa kanonicznego stwierdza, że chrzestni mają za zadanie pomóc rodzicom, aby ochrzczone dziecko prowadziło życie chrześcijańskie, odpowiadające przyjętemu sakramentowi i wypełniało wiernie związane z nim obowiązki⁵². Z kolei Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom z 1975 r. poucza, że dla każdego dziecka trzeba wybrać dwoje chrzestnych, a sam wybór należy do rodziców dziecka. Ze względu na zadania chrzestnych w wychowaniu dziecka powinni oni spełniać podstawowe warunki: ukończyć szesnasty rok życia oraz być ludźmi żywej wiary⁵³. Nie wolno dopuścić do pełnienia tej posługi osób żyjących w niesakramentalnych związkach małżeńskich oraz młodzieży nie uczestniczącej w katechizacji⁵⁴.

Uchwały synodów: II częstochowskiego⁵⁵, wrocławskiego⁵⁶, II poznańskiego⁵⁷ oraz I łowickiego⁵⁸ przypominają, że rodzice chrzestni uczestniczą w religijnym wychowaniu dziecka i dlatego powinni odznaczać się odpowiednimi przymiotami. Synody idąc za wskazaniem stanowią, że funkcję chrzestnego może pełnić katolik, który ukończył szesnaście lat i przyjął sakrament bierzmowania oraz prowadzi życie przepojone wia-

⁵⁰ Zob. *III Synod Łódzki* art. 210 s. 62.

⁵¹ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 219 s. 223.

⁵² Zob. kan. 872 kpk; Por. A. Rojewski, *Wymogi pastoralne nowego „Ordo Baptismi”*. Miesięcznik Pastorski Płocki 58: 1973 nr 1 s. 41.

⁵³ Od samego początku, stawiano przed rodzicami chrzestnymi wymogi dotyczące wiary i znajomości podstawowych praw chrześcijańskich. Karol Wielki († 814) żądał, by odpytywano rodziców chrzestnych ze znajomości „Ojczc nasz” i „Wierzę w Boga”. Por. W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych*, T. 1. Lublin 1962 s. 45-46.

⁵⁴ Zob. *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom*, jw. s. 17 – 18; Por. H. Sobczko, *Chrzest dzieci w duszpasterstwie parafialnym*, *Ate-ncum Kapłańskie* 409: 1977 z. 2 s. 232; Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, jw. nr 10.

⁵⁵ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2.3.4 s.84.

⁵⁶ Zob. *Synod Wrocławski* s. 291 – 292.

⁵⁷ Zob. *II Synod Poznański* s. 285.

⁵⁸ Zob. *I Synod Łowicki* st. 186 § 1 s. 57.

ra. W przypadku gdy rodzice nie mogliby przedstawić dwoje chrzestnych, należy poprzestać na jednym, albo – w sytuacji szczególnej – ochrzcić dziecko bez asystowania chrzestnych. Do udziału w obrzędzie chrztu świętego może być dopuszczony ochrzczony należący do niekatolickiej wspólnoty kościelnej, występując jednak razem z chrzestnym katolickim, i to jedynie jako świadek⁵⁹.

Synod kielecki⁶⁰ i synod sandomierski⁶¹ przy doborze chrzestnych poleca zachowanie odnośnych wskazań zawartych w kpk. Do duszpasterzy zaś kierują dyspozycję, w myśl której powinni oni zachęcić chrzestnych do częstego korzystania z sakramentów pokuty i Eucharystii.

Pierwszy synod lubaczowski⁶², IV synod tarnowski⁶³, I synod koszalińsko – kołobrzegi⁶⁴, XLII synod płocki⁶⁵, drugi synod wrocławski⁶⁶ i III synod kielecki⁶⁷ zabierają głos również w przedmiocie teologiczno-liturgicznego przygotowania do chrztu rodziców chrzestnych. Formacja kandydatów na chrzestnych ma odbywać się poprzez udział w katechezach przedchrzcielnych, które powinny być prowadzone w każdej parafii w określonym czasie. Pierwszy synod drohiczyński dodaje, że winny być one połączone ze wspólną modlitwą⁶⁸.

Bierzmowanie

Bierzmowanie jest drugim sakramentem pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego, w którym ochrzczony otrzymuje dar Ducha Świętego i doskonale łączy się z Kościołem, do którego został wcielony przez chrzest⁶⁹.

⁵⁹ Por. kan. 874 kpk.

⁶⁰ Zob. *III Synod Kielecki* s. 204.

⁶¹ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 223 s. 224-225.

⁶² Zob. *I Synod Lubaczowski* st. 105 s. 54.

⁶³ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 118 s. 118.

⁶⁴ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzegi* st. 467 s. 75.

⁶⁵ Zob. *XLII Synod Płocki* st. 315 s. 60-61.

⁶⁶ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 235 s. 71.

⁶⁷ Zob. *III Synod Kielecki* s. 204.

⁶⁸ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 144 s. 120.

⁶⁹ Por. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, jw. nr 11; Por. KKK, jw. nr 1285; Słownik Teologiczny zwraca uwagę, iż sakrament bierzmowania, stanowi „jakby uzupełnienie chrztu”. Biskup wkłada ręce na ochrzczonego i pieczętuje go Duchem Świętym i wtedy właśnie „potwierdza i umacnia to, co dokonano się na chrzcie”. J. Janicki. *Bierzmowanie*. W: Słownik Teologiczny. T. 1. Pod red. A. Zuberbiera. Katowice 1985 s. 60; Por. B. S n c l a, *Bierzmowanie*, I. Teologia, W: Encyklopedia Katolicka. T. 2. Pod red. F. Gryglewicza. Lublin 1989 kol. 548.

„Przez dar Ducha Świętego, czytamy w „Obrzędach bierzmowania”, wierni zostają bardziej upodobnieni do Chrystusa i umocnieni, aby składali Mu świadectwo i budowali Jego Ciało w wierze i miłości⁷⁰. Sakrament bierzmowania umacnia i zobowiązuje wiernych, aby byli świadkami Chrystusa w słowie i czynie oraz szerzyli wiarę i jej bronili⁷¹. Chrzest i bierzmowanie stanowią fundament powszechnego apostołstwa wszystkich wiernych, uzdalniając i zobowiązując ich do jego pełnienia⁷². Wymienione sakramenty stanowią również o udziale wiernych świeckich w powszechnym kapłaństwie Chrystusa.

1. Wspólnota parafialna

Instrukcja dla kapłanów w sprawie sakramentu bierzmowania, wydana w 1962 r. przez Komisję Duszpasterską Episkopatu Polski stwierdza: „Cała parafia, a szczególnie ci, którzy przystępują do Bierzmowania, winni głęboko przeżyć ten sakrament. Dlatego trzeba przygotować parafię na Bierzmowanie przez odpowiednio wbudowaną katechezę w życie parafialne (...). Zawczasu też parafian zainteresować Bierzmowaniem, stworzyć odpowiedni klimat duchowy, wezwać wiernych do wspólnej modlitwy, urządzając nowennę do Ducha Świętego w celu godnego i głębokiego uczestnictwa w sakramentalnym życiu Kościoła i oddania życiem swoim świadectwa Chrystusowi⁷³.”

Tę myśl, choć może w sposób bardziej ogólny, wypowiadają „Obrzędy bierzmowania” przypominając, że przygotowanie ochrzczonych do przyjęcia tego sakramentu należy do Ludu Bożego. Jak wskazuje kontekst, chodzi o Lud Boży należący do konkretnej jednostki administracyjnej Kościoła, jaką jest parafia⁷⁴. Instrukcja duszpasterska Episkopatu Polski z 1975 r. sugeruje, aby przygotowanie do sakramentu bierzmowania było włączone w całokształt pracy duszpastersko-katechetycznej⁷⁵.

⁷⁰ *Obrzędy bierzmowania według Pontifikału Rzymskiego*, Katowice 1975 nr 2.

⁷¹ Por. kan. 879 kpk.

⁷² Por. *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*, jw. nr 3; Por. *Dekret o działalności misyjnej Kościoła „Ad gentes divinitus”*, jw. nr 36.

⁷³ Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. *Sakramenty święte w duszpasterstwie*. Pod red. B. Kominka. Poznań 1963 s. 51; Por. L. Kaczmarek. *Szafarstwo bierzmowania*, Ateneum Kapłańskie 58: 1966 z. 1 s. 29.

⁷⁴ *Obrzędy bierzmowania*, jw. nr 3.

⁷⁵ Zob. *Instrukcja duszpasterska [Episkopatu] dotycząca sakramentu bierzmowania (1975 r.)*, W: Dokumenty duszpastersko liturgiczne, jw. s. 31.

Również synody diecezjalne podejmują temat bierzmowania jako sakramentu, który wprowadza młodego człowieka w pełnię praw i obowiązków wynikających z przynależności do Kościoła. Ustawodawcy II synodu częstochowskiego⁷⁶, I synodu koszalińsko – kołobrzeskiego⁷⁷, synodu lubaczowskiego⁷⁸ i IV synodu tarnowskiego⁷⁹ przypominają duszpasterzom o obowiązku przygotowania uroczystości bierzmowania, tak aby była ona przeżyciem dla całej parafii. Należy zatroszczyć się o to, aby miała ona charakter świąteczny. W tym celu należy przygotować wiernych przez odpowiednie katechezy, kazania i nowennę do Ducha Świętego. Drugi synod diecezji wrocławskiej wzywa z kolei wszystkich bierzmowanych do ożywienia w sobie łaski tego sakramentu. Ma się to wyrażać nie tylko gotowością stawania w obronie wiary, ale również okazją do pełnienia apostołatu, udziału w liturgii i działalności w akcjach charytatywnych i katechizacji⁸⁰.

2. Rodzina

W proces przygotowania do bierzmowania powinno się włączyć także rodzinne grono kandydatów do przyjęcia sakramentu⁸¹. Należałoby to uczynić na kilka miesięcy przed bierzmowaniem, tak aby stworzyć w rodzinach odpowiedni nastrój przed tą uroczystością⁸². „Obowiązkiem chrześcijańskich rodziców – stwierdza się w „Obrzędach bierzmowania” – jest troska o przygotowanie dzieci do życia sakramentalnego przez formowanie w nich ducha wiary i stopniowe jego umacnianie oraz przez bezpośrednie przygotowanie do owocnego przyjęcia sakramentów bierzmowania i Eucharystii”⁸³.

Posłannictwo rodziny, zostanie spełnione, jeżeli przez modlitwę, rozważanie Słowa Bożego, udział w liturgii, pełnienie dzieł miłości i miło-

---

⁷⁶ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 12 s. 90.

⁷⁷ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 483 s. 77.

⁷⁸ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 122 s. 57.

⁷⁹ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 135 s. 119.

⁸⁰ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 247 s. 75.

⁸¹ Por. St. Hartlieb, *Sakrament bierzmowania w całokształcie duszpasterstwa parafialnego*, *Collectanea Theologica* 46: 1976 fasc. 2 s. 116; Por. R. Marcinkowski, *Odnowa religijna młodzieży przez sakrament bierzmowania*, *Miesięcznik Pastorski Płocki* 78:1993 nr 1 s. 42.

⁸² Tamże.

⁸³ *Obrzędy bierzmowania*, jw. nr 3.

sierdzia wesprze ona parafię w przygotowaniu dziecka do przyjęcia sakramentu odrodzenia w Duchu Świętym⁸⁴.

Również prawodawcy synodalni: drugiego synodu wrocławskiego⁸⁵, I synodu koszalińsko – kołobrzesckiego⁸⁶, synodu poznańskiego⁸⁷, IV synodu tarnowskiego⁸⁸ oraz synodu lubaczowskiego⁸⁹ powodowani wielką troską duszpasterską – sugerują, aby odpowiedzialność za przygotowanie do sakramentu bierzmowania przyjęła na siebie w części rodzina kandydata. Normy synodalne nakazują duszpasterzom przeprowadzić w parafii specjalny cykl katechez, które mają objąć nie tylko kandydatów przygotowujących się do przyjęcia sakramentu, ale także ich rodziców. Spotkania te winny prowadzić do pogłębienia znajomości sakramentu, ożywienia wiary i jej obrony wobec współczesnych zagrożeń.

Szczególnego zwrócenia uwagi na rodziców bierzmowanych domagają się: II synod diecezji częstochowskiej⁹⁰, synod diecezji wrocławskiej⁹¹ i I synod diecezji drohiczyńskiej⁹². Synody te zalecają zgromadzić rodziców, przynajmniej raz lub dwa razy, by pouczyć ich o znaczeniu sakramentu bierzmowania i zachęcić do opieki nad bierzmowanymi oraz zobowiązać do pełnego uczestnictwa we mszy św. w dniu udzielenia tego sakramentu.

⁸⁴ Zwrócił na to uwagę, papież Paweł VI w przemówieniu z 11 VIII 1976 r. wygłoszonym podczas audiencji ogólnej: „Matki, czy uczycie wasze dzieci modlitwy chrześcijańskiej? Czy przygotowujecie je w łączności z kapłanami do sakramentów wieku dziecięcego: spowiedzi i Komunii świętej, bierzmowania? Czy przyzwyczajacie je myśleć w chorobie o Chrystusie cierpiącym? Wzywać pomocy Matki Bożej i Świętych? Czy odmawiacie różaniec w rodzinach? A wy, ojcowie, czy umiecie modlić się z waszymi dziećmi z całą wspólnotą domową, przynajmniej od czasu do czasu? Wasz przykład – prawego myślenia i działania – poparty wspólną modlitwą jest lekcją życia, stanowi akt kultu szczególnie zasługujący; wnosicie w ten sposób pokój w progi domu: Pax huic domui! Pamiętajcie: w ten sposób budujecie Kościół”. Paweł VI. Kościół domowy. Przemówienie z 11 VIII 1976 r. podczas Audiencji Ogólnej. W: Paweł VI. Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1976 – 1978. T.1. Pod red. P. Nitcockiego. Warszawa 1979 s. 56; Por. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*, jw. nr 3; Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*, jw. nr 55, 59 – 64; Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Catechesi tradendae”*. Warszawa 1979 nr 36; H. Sobeczko. Sakrament bierzmowania w duszpasterstwie „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 28: 1975 s. 52.

⁸⁵ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 249 s. 75.

⁸⁶ Zob. *I Koszalińsko-Kołobrzescki* st. 480 s. 76.

⁸⁷ Zob. *Synod Poznański* s. 291.

⁸⁸ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 132 s. 119.

⁸⁹ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 119 s. 57.

⁹⁰ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 11 s. 89.

⁹¹ Zob. *Synod Wrocławski* s. 293.

⁹² Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 148 s. 122 – 123.

Ustawodawca drugiego synodu sandomierskiego zachęca rodziców, aby wraz z swoimi dziećmi uczestniczyli w specjalnych rekolekcjach i katechezach przed bierzmowaniem⁹³. Natomiast XLII synod płocki dodaje, by rodzice byli zaangażowani w poszczególne funkcje liturgiczne. Prawodawca ma tu na myśli przede wszystkim lekturę czytań mszalnych, udział w modlitwie powszechnej i składania darów ofiarnych⁹⁴. Według zaś I synodu łowickiego, przygotowanie w rodzinie kandydata do bierzmowania powinno obejmować rozmowy rodziców z dzieckiem, dotyczące tematów religijnych, jak również wspólną modlitwę i uczestnictwo w spotkaniach przed bierzmowaniem, organizowanych w parafiach⁹⁵.

3. Świadek bierzmowania

Zgodnie z tradycją, każdy bierzmowany powinien mieć świadka, który przygotowuje kandydata do bierzmowania, przedstawia go szafarzowi, a potem pomaga w wiernym wypełnianiu przyrzeczeń złożonych w czasie chrztu, zgodnie z natchnieniem Ducha Świętego, którego otrzymał⁹⁶.

W myśl wymogów kpk, świadek bierzmowania ma się troszczyć, aby bierzmowany postępował jak prawdziwy świadek Chrystusa i wiernie wypełniał związane z tym sakramentem obowiązki⁹⁷. Śledząc kanony kodeksowe łatwo zauważyć wielkie podobieństwo misji i roli świadka i chrzestnego. Z tej też racji prawodawca kodeksowy zaleca, by świadkiem był ktoś z chrzestnych bierzmoanego⁹⁸.

W kan. 893 § 1 kpk stwierdza się, że ten może spełniać zadania świadka bierzmowania, kto wypełnia warunki określone w kan. 874 kpk. Świadkiem bierzmowania może być zatem ten kto:

---

⁹³ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 230 s. 226-227.

⁹⁴ Zob. XLII Synod Płocki, *Instrukcja o przygotowaniu młodzieży do sakramentu bierzmowania*. Aneks nr 11 s.111.

⁹⁵ Zob. I Synod Łowicki, *Instrukcja synodalna o sakramencie bierzmowania*. Aneks 17 p. 7 s. 175-176.

⁹⁶ Zob. *Obrzęd bierzmowania*, jw. nr 5; Por. B. Nadolski, *Liturgika*, jw. s. 70; Por. P. Hemperek, *Sakrament bierzmowania*. W: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T.3. Lublin 1986 s. 110.

⁹⁷ Zob. kan. 982 kpk.

⁹⁸ Kodeks używa identycznych terminów na określenie chrzestnych i świadków bierzmowania: „patrini”. Słowo to akcentuje zaciąganie pewnego pokrewieństwa z osobą, której się towarzyszy z racji sprawowania chrztu lub bierzmowania. Nowe przepisy zalecają łączenie obydwu funkcji. Por. kan. 893 § 2 kpk.

1. jest wyznaczony przez przyjmującego bierzmowanie, i ma intencję pełnienia tego zadania oraz posiada wymagane do tego kwalifikacje,
2. ukończył 16 lat, chyba że biskup diecezjalny określił inny wiek albo proboszcz lub szafarz jest zdania, że słuszna przyczyna zaleca dopuszczenie wyjątku,
3. jest katolikiem bierzmowanym i przyjął już Eucharystię oraz prowadzi życie zgodne z wiarą i odpowiednie do podejmowanej funkcji,
4. jest wolny od jakiegokolwiek kary kanonicznej; wymierzonej lub zdeklarowanej,
5. nie jest ojcem ani matką bierzmowanego⁹⁹.

Ponieważ przyjmujący bierzmowanie wybiera sobie tylko jednego świadka, dlatego nie może nim zostać wyznawca niekatolickiej wspólnoty kościelnej, chociaż może on pełnić funkcję świadka chrztu wspólnie z chrzestnym katolickim, o czym już wyżej wspomniano¹⁰⁰.

Wybór świadka bierzmowania przez zainteresowanego powinien mieć miejsce wcześniej i dokonać się w porozumieniu z proboszczem¹⁰¹. Sama młodzież na sześć tygodni przed przyjęciem tegoż sakramentu winna podać proboszczowi imię, nazwisko, wiek i adres przyszłego świadka. Proboszcz natomiast zobowiązany jest do przeprowadzenia przynajmniej jednej konferencji dla świadków, w której powinien uświadomić im ich prawa i obowiązki, jakie zaciągają wobec bierzmowanych¹⁰².

Mając na względzie bliski związek między chrztem a bierzmowaniem, synody: wrocławski¹⁰³, lubaczowski¹⁰⁴, IV tarnowski¹⁰⁵, I koszalińsko – kołobrzeski¹⁰⁶, drugi wrocławski¹⁰⁷, III łódzki¹⁰⁸ i drugi sandomierski¹⁰⁹ zalecają, aby świadkiem bierzmowania był chrzestny. Jego udział w bierzmowaniu pozwala mu odnowić swoje zobowiązania wobec kandydata, przyjęte już w czasie jego chrztu. Jeżeli udział chrzestnego w liturgii bierz-

⁹⁹ Zob. kan. 874 § 1 kpk.

¹⁰⁰ Por. kan. 874 §2 kpk; Por. P. Hemperek, *Sakrament bierzmowania*. W: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, jw. s.110 – 111.

¹⁰¹ Por. E. Sztáfrowski, *Zasady sprawowania sakramentu bierzmowania*. W: Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego. Warszawa 1981 s. 191.

¹⁰² Zob. H. Sobeczko, *Sakrament bierzmowania w duszpasterstwie*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, jw. s. 53.

¹⁰³ Zob. *Synod Wrocławski* s. 293.

¹⁰⁴ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 120 s. 57.

¹⁰⁵ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 133 s. 119.

¹⁰⁶ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 479 – 480 s. 76.

¹⁰⁷ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 252 s. 75 – 76.

¹⁰⁸ Zob. *III Synod Łódzki* art. 220 s. 63.

¹⁰⁹ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 232 s. 227.

mowania nie jest możliwy, kandydat może wybrać innego świadka, wymaga się jednak, by spełniał warunki podane w kpk¹¹⁰.

II synod częstochowski¹¹¹, II synod archidiecezji poznańskiej¹¹² i synod drohiczyński¹¹³ zwracają uwagę na przygotowanie świadków. Zalecają, aby zgromadzić ich przynajmniej raz lub dwa razy, pouczyć ich o znaczeniu sakramentu bierzmowania i zachęcić do opieki nad bierzmowanymi oraz do pełnego uczestnictwa we mszy św. w dniu udzielania tego sakramentu.

Pomimo wielu wskazań i zaleceń kierowanych przez ustawodawców synodalnych w omawianej kwestii, nadal istnieją pewne braki w odpowiednim przygotowaniu świadków bierzmowania. Zdarza się tak, iż w ostatniej chwili wybiera się świadków bierzmowania, a niekiedy dwóch świadków dla całej grupy, co powoduje zerwanie więzów osobistych między bierzmowanym, a jego świadkiem¹¹⁴.

Eucharystia

Sakramentem pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego jest również Eucharystia. Jest ona przy tym najbardziej czcigodnym sakramentem, w którym sam Chrystus Pan jest obecny, ofiarowuje się oraz jest spożywany, i dzięki której Kościół ustawicznie żyje i wzrasta¹¹⁵. Jest Ona „źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego”¹¹⁶. Inne sakramenty, oraz wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołstwa wiążą się z Eucharystią i do niej zmierzają¹¹⁷. Nic też dziwnego, że prawodawca kościelny stanowi, iż wierni winni z największym szacunkiem odnosić się do Eucha-

¹¹⁰ Por. kan. 874 kpk i kan. 893 § 1 kpk.

¹¹¹ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2.3.11 s.89.

¹¹² Zob. *Synod Poznański* s. 291.

¹¹³ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 148 s.123.

¹¹⁴ Por. R. Marcinkowski, *Odnowa religijna młodzieży przez sakrament bierzmowania*, Miesięcznik Pastorski Płocki, jw. s.41.

¹¹⁵ Zob. kan. 897 kpk; „Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, której został wydany, ustanowił Eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalił Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy Kościołowi powierzyć pamiętkę swjej Męki i Zmartwychwstania: Sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości, ucztę paschalną, w której pożywamy Chrystusa, w której dusza napelnia się łaską i otrzymuje za-datek przyszłej chwały”. *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, jw. nr 47.

¹¹⁶ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, jw. nr 11.

¹¹⁷ Zob. *Dekret o posłudze i życiu kapłanów „Presbyterorum ordinis”*, jw. nr 5.

rystii, brać czynny udział w sprawowaniu Najświętszej Ofiary, często przyjmować ten sakrament, oraz adorować go z największą czcią¹¹⁸.

1. Msza św.

Istotne dane dotyczące uczestnictwa wiernych we mszy św. zostały zawarte w Konstytucji Soboru Watykańskiego II o liturgii świętej, w której czytamy: "Kościół zatem bardzo się troszczy o to; aby chrześcijanie podczas tego misterium wiary nie byli obecni jako obcy i milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy tę tajemnicę dobrze zrozumieli, w świętej czynności uczestniczyli świadomie, pobożnie i czynnie, byli kształtowani przez Słowo Boże, posilali się przy stole Ciała Pańskiego i składali Bogu dzięki, a ofiarując niepokalaną hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim, uczyli się samych siebie składać w ofierze i za pośrednictwem Chrystusa z każdym dniem doskonalili się z Bogiem i wzajemnie ze sobą, aby w końcu Bóg był wszystkim we wszystkich"¹¹⁹.

Istota uczestnictwa we mszy św. polega na przyjęciu daru słowa oraz Ciała i Krwi Chrystusa, a także na współofierze. Tylko wówczas bowiem człowiek może aktywnie uczestniczyć w dziele Boga, gdy zostanie przez Niego uzdolniony¹²⁰. Czynność ta wymaga osobowego zaangażowania ze strony przyjmującego. Nie powinien on pozwolić by Boży dar „upadł na ziemię”¹²¹.

Dlatego każdy z uczestników zgromadzenia eucharystycznego ma prawo i obowiązek wnieść wkład we wspólne uczestnictwo, w zależności od stopnia święceń oraz spełnianej posługi. W ten sposób wszyscy oni ukazują w akcji liturgicznej Kościół ze swą strukturą różnych święceń i posług¹²².

Maksymalne zaangażowanie osoby w przyjęcie Słowa i Ciała Pańskiego oznacza m.in. odpowiedź w postaci aktu wiary i miłości. Jej urzeczywistnieniem w czasie mszy św. jest udział w modlitwie, śpiewie, i zachowanie odpowiedniej postawy ciała oraz praktykowanie miłości bliźniego w codziennym życiu¹²³. Sobór Watykański II w Konstytucji o liturgii podkreśla, że wierni nie powinni przyjmować „na próżno łaski Bożej”¹²⁴,

¹¹⁸ Zob. kan. 898 kpk.

¹¹⁹ *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, jw. nr 48.

¹²⁰ Zob. R. Zieliński, *Msza św. i uczestnictwo w niej według teologii współczesnej*, W: Wprowadzenie do liturgii. Pod red. F. Blachnickiego. Poznań 1967 s. 246.

¹²¹ 1 Sm 3, 19.

¹²² Zob. *Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*. Poznań 1986 nr 58.

¹²³ Zob. M. Turski, *Msza św. jako ofiara Kościoła*. Msza święta 1971 nr 2 s. 41.

¹²⁴ 2 Kor 6, 1.

powinni zaś uczestniczyć w świętych obrzędach świadomie, czynnie i owocnie¹²⁵.

Biorąc pod uwagę wymogi stawiane odnowionej liturgii, ustawodawcy synodalni pragną pogłębić wewnętrzny udział wiernych w sprawowanych Tajemnicach. Najpierw więc synody odwołują się do soborowej nauki o zbawczej rzeczywistości Kościoła, który najpełniej ukazuje się w liturgii sprawowanej przez biskupa czy prezbitera wspólnie ze świecnikami. Dokumenty akcentują różnicę, jaka zachodzi między sprawowaniem Eucharystii przez kapłana i przez wiernych świeckich. Ci ostatni powinni być świadomi, że na mocy kapłaństwa powszechnego otrzymanego na chrzcie „współdziałają w ofiarowaniu Eucharystii”¹²⁶. Mimo odmiennych ról, także oni „składają Bogu boską Żertwę ofiarną, a wraz z Nią samych siebie, w ten sposób zarówno przez składanie ofiary, jak i przez Komunię świętą, wszyscy biorą właściwy sobie udział w czynności liturgicznej”¹²⁷, czerpiąc z niej światło i moc, aby sprawować swoje chrzcielne kapłaństwo, dając świadectwo świętego życia¹²⁸. Dlatego dokumenty synodów: drugiego wrocławskiego¹²⁹, IV tarnowskiego¹³⁰, lubaczowskiego¹³¹ oraz II częstochowskiego¹³² zwracają szczególną uwagę na Sakrament Eucharystii, który kształtuje i przemienia życie chrześcijańskie. Wypływa stąd postulat permanentnego pogłębiania pobożności eucharystycznej, która ma prowadzić do postawienia Eucharystii w centrum życia chrześcijańskiego.

Sobór Watykański II przypomniał, że niedziela jako pamiątka zmartwychwstania Chrystusa, jest pierwszym i najstarszym dniem świątecznym. Dlatego wszyscy wyznawcy Chrystusa powinni tego dnia schodzić się razem dla słuchania słowa Bożego i uczestnictwa w Eucharystii¹³³. Sobór przypomina także, że „liturgia słowa i liturgia eucharystyczna tak ściśle wiążą się ze sobą, że stanowią jeden akt kultu”¹³⁴.

¹²⁵ Zob. *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, jw. nr 11.

¹²⁶ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, jw. nr 10.

¹²⁷ Tamże nr 11.

¹²⁸ Zob. Jan Paweł II, *List apostolski „Dies Domini”*. Pallottinum 1998 nr 51; Por. Rz 12, 1.

¹²⁹ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 108 s. 36.

¹³⁰ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 522 § 1 s. 212 – 213.

¹³¹ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 503 s. 164 – 165.

¹³² Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 2 s. 73.

¹³³ Zob. *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, jw. nr 106.

¹³⁴ Tamże nr 56.

Z kolei posoborowy kpk potwierdza, że „w niedzielę oraz inne dni świąteczne nakazane, wierni są zobowiązani uczestniczyć we mszy świętej”¹³⁵. Mogą spełnić ten wymóg także przez uczestnictwo we mszy św. gdziekolwiek jest ona odprawiana w obrządku katolickim, w sam dzień świąteczny bądź wieczorem dnia poprzedniego¹³⁶.

Aby móc w sposób należyty uczestniczyć w Eucharystii, wierni powinni powstrzymać się od prac i zajęć nie licujących z nakazem świętowania dnia Pańskiego, który winien przynosić szczególną radość i pozwolić na nieodzowny wypoczynek ducha i ciała¹³⁷.

Wymóg uczestnictwa we mszy świętej podkreślają bardzo zdecydowanie prawodawcy: drugiego synodu wrocławskiego¹³⁸, XLII synodu płockiego¹³⁹, synodu lubaczowskiego¹⁴⁰, synodu wrocławskiego¹⁴¹, II synodu lubelskiego¹⁴², I synodu drohiczyńskiego¹⁴³ i drugiego synodu sandomierskiego¹⁴⁴. Wskazują na to, że msza św. jest dla chrześcijan szkołą wiary, modlitwy i moralności. Zaniedbanie regularnego uczestnictwa w Eucharystii naraża ich na utratę wiary i łaski Bożej. Synody te zarazem stwierdzają, że duża część wiernych traktuje poważnie obowiązek uczestnictwa we mszy św. i bierze w niej udział. Ubolewają jednak nad tym, że znaczna część ochrzczonych zaniedbuje tę powinność lub uczęszcza na mszę św. w sposób nieregularny. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w braku zrozumienia sensu niedzieli chrześcijańskiej oraz Eucharystii. Dużą rolę odgrywają tu również czynniki laicyzujące życie społeczne. Zdaniem synodu poznańskiego, przeszkodą w świętowaniu niedziel i świąt jest niewłaściwa organizacja wypoczynku, w którym msza św. schodzi na plan dalszy lub w ogóle nie jest brana pod uwagę¹⁴⁵.

¹³⁵ Kan. 1247 kpk; *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1917 r. po raz pierwszy ujął tę tradycję w formie prawa powszechnego. Zob. *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1917 r. Tekst łaciński. Rzym 1943 kann. 1247 – 1248.

¹³⁶ Zob. kan. 1248 § 1 kpk.

¹³⁷ Zob. kan. 1247 kpk; Por. Jan Paweł II, *List apostolski „Dies Domini”*, jw. nr 64-68; Leon XII w Encyklice *Rerum novarum* wskazuje, że świąteczny odpoczynek jest prawem człowieka, który państwo winno zagwarantować. Zob. Leon XII. Encyklika *Rerum novarum*. Wrocław 1996 s. 33-34.

¹³⁸ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 137 i 138 s. 44 – 45.

¹³⁹ Zob. *XLII Synod Płocki* st. 333 s. 63.

¹⁴⁰ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 139 § 1 – 2 s. 62.

¹⁴¹ Zob. *Synod Wrocławski* s. 305.

¹⁴² Zob. *II Synod Lubelski* st. 187 s. 77.

¹⁴³ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 152 s. 125 – 126.

¹⁴⁴ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 242 s. 229-230.

¹⁴⁵ Zob. *Synod Poznański* s. 287 – 288.

Msza św. niedzielna, ze względu na jej charakter oraz na znaczenie w życiu wiernych, winna być przygotowana szczególnie starannie. Wymienieni wyżej ustawodawcy synodalni podkreślają bardzo wyraźnie rangę obowiązku starannego i gruntownego przygotowania liturgii mszy świętej. Kierując się w doborze form pasterską mądrością oraz lokalnymi obyczajami, zgodnie z przepisami liturgicznymi, należy – podkreślają synody – nadać celebracji charakter świąteczny, jaki winien mieć dzień upamiętniający zmartwychwstanie Pana Jezusa. W tym celu należy przygotować wspólny śpiew, ponieważ jest to wyraz radości serca, sprzyjającej dzieleniu się jedną wiarą i miłością. Należy też zadbać o wysoką jakość tekstów i melodii. Na wielkie uznanie zasługują te inicjatywy, przez które wspólnoty parafialne angażują wszystkich uczestników Eucharystii – kapłana, służbę liturgiczną i wiernych – już w ciągu całego tygodnia w przygotowanie niedzielnej liturgii. Należy dążyć do tego, aby cała celebracja – modlitwa, słuchanie słowa, śpiew – wyrażała przesłanie niedzielnej liturgii, tak by mogło ono przemówić do jej uczestników¹⁴⁶.

Synod częstochowski zaznacza, że uczestnictwo wiernych winno się wyrażać w różnoraki sposób, np: w aklamacjach, odpowiedziach, wspólnych modlitwach, śpiewie, antyfonach i przyjęciu komunii św. sakramentalnie¹⁴⁷. W czasie sprawowania liturgii eucharystycznej synod przyjmuje – jako zasadniczą – postawę stojącą. Postawa siedząca jest zalecana w czasie trwania czytania Pisma Świętego (z wyjątkiem Ewangelii), w czasie przygotowania darów i podczas dziękczynienia po komunii św. Natomiast pozycja klęcząca obowiązuje w trakcie przeistoczenia i przyjmowania komunii świętej¹⁴⁸.

IV synod tarnowski zachęcając wiernych do uczestnictwa we mszy św. zwraca uwagę na godne przyjęcie komunii św. Pochwała też udział we mszy św. z różnych okazji życiowych¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Zob. *Drugi Synod Włocławski* st. 113 s. 38; Zob. *XLII Synod Płocki* st. 49 i 50 § 1 i 3 s. 16, *II Synod Lubelski* st. 188 s. 77; Zob. *Synod Wrocławski* s. 304; Zob. *Synod Lubaczowski* st. 129 § 2 s. 59, Zob. *Synod Poznański* st. 15 i 17 s. 188 – 189; Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 152 s. 125-126; Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 245 s. 230-231.

¹⁴⁷ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 23 s. 94; Por. *Instrukcja Świętej Kongregacji Obrzędów „Eucharisticum mysterium”* z 1967 r. o kulcie tajemnicy eucharystycznej. W: *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX w.* Londyn 1987 nr 12.

¹⁴⁸ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 22 s. 94; Dopuszczalne odstępstwo od tej reguły obowiązując w uzasadnionych przypadkach, np. odnośnie do osób starszych, słabych, przybyłych z daleka do kościoła parafialnego, kobiet w stanie błogosławionym oraz matek z małymi dziećmi. Por. *Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, jw. nr 20.

¹⁴⁹ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 155 s. 123.

Wierni mają zachowywać – poleca synod koszalińsko-kołobrzeski – postanowienia Konferencji Episkopatu Polski w przedmiocie gestów i postaw wiernych, znaków, czci należnej ołtarzowi i księdze Ewangelii, oraz przekazywania znaku pokoju¹⁵⁰.

Do duszpasterzy – apeluja synody: wrocławski¹⁵¹, I koszalińsko – kołobrzeski¹⁵² i poznański¹⁵³ – należy obowiązek przypominania o właściwej postawie ciała i wykonywaniu czynności oraz o poprawnym przebiegu części liturgicznych: śpiewów, aklamacji psalmów i antyfon. Liturgia Kościoła zawiera „bogată treść dla pouczenia wiernego ludu”¹⁵⁴. W czytanych tekstach Pisma świętego i homilii Bóg przemawia do swojego ludu¹⁵⁵. Lud zaś, jak poucza drugi synod wrocławski¹⁵⁶, winien odpowiadać Bogu śpiewem i modlitwą¹⁵⁷.

Podczas odprawiania mszy św. wierni tworzą społeczność świętą, lud nabyty przez Boga i królewskie kapłaństwo, aby dziękować Bogu, składać w ofierze Niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, ale razem z nim, i uczyć się składania samych siebie w ofierze¹⁵⁸. Wierni winni z radością służyć Ludowi Bożemu, ilekroć są zaproszeni do pełnienia jakiejś szczególnej funkcji liturgicznej.

Zgodnie z tym, co wskazują: synod poznański¹⁵⁹, II synod lubelski¹⁶⁰, drugi synod wrocławski¹⁶¹, III synod kielecki¹⁶², I synod koszalińsko – kołobrzeski¹⁶³, XLII synod płocki¹⁶⁴, II synod częstochowski¹⁶⁵, synod

¹⁵⁰ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 497 s. 78.

¹⁵¹ *Drugi Synod Wrocławski* st. 112 s. 37-38.

¹⁵² Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 495 s. 78.

¹⁵³ Zob. *Synod Poznański* s. 289.

¹⁵⁴ *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, jw. nr 33.

¹⁵⁵ Zob. Z. Załewski, *Pobożność Eucharystyczna, jej cechy i charakter*. Ruch Biblijny i Liturgiczny 39: 1986 nr 4 s.314.

¹⁵⁶ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 14 s. 282.

¹⁵⁷ Apostoł Paweł w Liście do Kolosan wzywa wyznawców Chrystusa, którzy zbierają się w oczekiwaniu przyjścia swego Pana, aby wspólnie śpiewali psalmy, hymny i pieśni pełne ducha. Por. Kol 3, 16.

¹⁵⁸ Por. *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium”*, jw. nr 48.

¹⁵⁹ Zob. *Synod Poznański* s. 304.

¹⁶⁰ Zob. *II Synod Lubelski* st. 191-192 s. 78.

¹⁶¹ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 208 s. 63 – 64.

¹⁶² Zob. *III Synod Kielecki* s. 224.

¹⁶³ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski*, Aneks nr 18 s. 179-181.

¹⁶⁴ Zob. *XLII Synod Płocki*, Aneks XXII. Regulamin dla organistów s. 139-148.

¹⁶⁵ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 3. 7 s. 216.

wrocławski¹⁶⁶, I synod drohiczyński¹⁶⁷ i drugi synod sandomierski¹⁶⁸, na „usługach” wspólnego śpiewu podczas zebrań liturgicznych pozostaje najpierw organista. Należy on do najbliższych współpracowników proboszcza pełniąc w parafii funkcję animatora muzycznego. Może tę posługę pełnić tylko osoba będąca katolikiem praktykującym i cieszącą się dobrą opinią wiernych. Synody wskazują – jako obowiązek organisty – troskę o właściwy dobór pieśni wykonywanych w czasie nabożeństw, aktualizację i wprowadzenie nowych utworów zgodnych z przepisami liturgii, systematyczne prowadzenie nauki śpiewu dla dzieci, młodzieży i osób starszych, a także sprawowanie opieki muzycznej nad zespołami wokalnymi (chór kościelny, schola parafialna). Jednocześnie stawiają organistom wymóg odpowiednich kwalifikacji zawodowych i moralnych. Zobowiązują ponadto większe ośrodki do prowadzenia odpowiednich szkoleń przygotowujących teoretycznie i praktycznie do zadań muzyki parafialnego¹⁶⁹.

Wśród wiernych pełniących funkcje liturgiczne należy wyodrębnić zespół śpiewaków (chór), którego zadaniem jest należyte wykonywanie przeznaczonych dla nich części liturgii, oraz troska o to, by wierni brali czynny udział w śpiewie¹⁷⁰. II synod lubelski¹⁷¹, synod lubaczowski¹⁷², IV synod tarnowski¹⁷³, synod wrocławski¹⁷⁴, I synod koszalińsko – kołobrzeski¹⁷⁵ i I synod drohiczyński¹⁷⁶ zachęcają wiernych, aby aktywnie włączali się w działalność chórów kościelnych. Duszpasterze natomiast powinni otoczyć szczególną troską członków chóru, tak by uświetniając uroczystości kościelne sami przeżywali ten czas jako moment zjednoczenia z Bogiem. Wszystkim członkom chóru – apeluje synody – należy

¹⁶⁶ Zob. *Synod Wrocławski* s. 281.

¹⁶⁷ Synod drohiczyński troszcząc się o zachowanie odpowiedniego poziomu muzyki sakralnej, rozróżnia pojęcie organisty oraz pełniącego obowiązki organisty czyli pracownika nie posiadającego pełnych kwalifikacji, mogącego podjąć jednak posługę organisty szczególnie w małej parafii. Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 251 s. 186.

¹⁶⁸ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 312-314 s. 348-349.

¹⁶⁹ Por. *Instrukcja Episkopatu Polski o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II* (1979 r.), W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne*, jw. 296.

¹⁷⁰ Por. *Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, jw. nr 63.

¹⁷¹ Zob. *II Synod Lubelski* st. 193 s. 78-79.

¹⁷² Zob. *Synod Lubaczowski* st. 59 § 2 s. 39.

¹⁷³ Zob. *IV Synod Tarnowski* st. 60 § 2 s. 81.

¹⁷⁴ Zob. *Synod Wrocławski* s. 282.

¹⁷⁵ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 86-90 s. 18.

¹⁷⁶ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 112 s. 99-100.

umożliwić udział w rekolekcjach zamkniętych, dniach skupienia czy innych spotkaniach formacyjnych.

W zgromadzeniu liturgicznym czynnie występują jeszcze inne osoby, które mogą wykonywać funkcje dostępne wiernym świeckim. Motu proprio „*Ministeria quaedam*” z 1972 r. zezwala nawet na udzielenie mężczyznom świeckim posługi lektoratu i akolitu¹⁷⁷. O możliwości udzielenia mężczyznom świeckim posług lektora i akolity wypowiada się również w kan. 230 § 1 kpk. Synody diecezjalne: II częstochowski¹⁷⁸, wrocławski¹⁷⁹, drugi wrocławski¹⁸⁰, I koszalińsko-kołobrzescki¹⁸¹ i lubaczowski¹⁸² stwierdzają, że lektor mając własną funkcję w czasie sprawowania Eucharystii powinien ją pełnić osobiście, choćby byli obecni duchowni. Synody zalecają, aby w każdej parafii była grupa młodzieży, a nawet dorosłych, przygotowana do posługi lektora.

Akolita jest ustanowiony po to, aby pomagał kapłanowi i diakonowi w posłudze ołtarza. Należy do niego przygotowanie ołtarza i naczyń liturgicznych oraz udzielanie wiernym Eucharystii, której został ustanowiony szafarzem¹⁸³.

Konferencja Episkopatu Polski zezwoliła w 1990r. zezwala na ustanowienie nadzwyczajnych szafarzy komunii św., przy czym w sposób szczególny określa warunki kandydata do takiej funkcji. Musi być to przede wszystkim mężczyzna w wieku 35-65 lat, odznaczający się nieskazalnym życiem moralnym, pobożnością i odpowiednio przygotowany¹⁸⁴.

W uchwałach drugiego synodu wrocławskiego¹⁸⁵, I synodu koszalińsko-kołobrzesckiego¹⁸⁶, synodu poznańskiego¹⁸⁷, synodu wrocławskiego¹⁸⁸,

¹⁷⁷ Zob. Paweł. VI, *Motu proprio „Ministeria quaedam”*, Miesięcznik Pastorski Płocki 57: 1972 nr 11 p. 5-6; Por. J. Dyduch, *Posługa lektora i akolity w świetle obowiązujących przepisów kościelnych*, Ruch Biblijny i liturgiczny 40: 1987 nr 2 s. 135.

¹⁷⁸ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 1. 3. 3 s. 81.

¹⁷⁹ Zob. *Synod Wrocławski* s. 281.

¹⁸⁰ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 112 s. 37.

¹⁸¹ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzescki* st. 80-82 s. 17.

¹⁸² Zob. *Synod Lubaczowski* st. 236-240 s. 89-90.

¹⁸³ Zob. *Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, jw. nr 65; Szerzej na ten temat zob. *Instrukcja w sprawie formacji i sposobu wykonywania posługi nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej* (1991r.). W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne*, jw. s. 79-81.

¹⁸⁴ Zob. *Postanowienia Konferencji Episkopatu Polski odnośnie do nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej (1990r.)*, W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne*, jw. s. 73-74.

¹⁸⁵ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 129 s. 42.

¹⁸⁶ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzescki* st. 506-507 s. 80.

¹⁸⁷ Zob. *Synod Poznański* s. 289.

¹⁸⁸ Zob. *Synod Wrocławski* s. 287.

I synodu drohiczyńskiego¹⁸⁹, III synodu łódzkiego¹⁹⁰ i I synodu łowickiego¹⁹¹ znalazły się dyspozycje o ustanowieniu nadzwyczajnych szafarzy Eucharystii. Synody te, uważają za słuszne rozwiązanie dotyczące możliwości ustanowienia świeckich szafarzy komunii św. Powołane do tej posługi osoby muszą odznaczać się cnotami życia chrześcijańskiego i odbyć odpowiednie przygotowanie teologiczno-liturgiczne.

Do pełnego uczestnictwa w Najświętszej Ofierze należy godne przyjęcie komunii świętej¹⁹², co znajduje pochwałę w wypowiedzi samego Chrystusa: „Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie”¹⁹³. Aby odpowiedzieć na to zaproszenie, należy przygotować się do tej chwili;¹⁹⁴ jeśli ktoś ma świadomość grzechu ciężkiego, przed przyjęciem Komunii świętej powinien przystąpić do sakramentu pokuty i pojednania¹⁹⁵.

Drugim warunkiem przyjęcia Eucharystii jest zachowanie ustalonego przez Kościół postu eucharystycznego. Prawodawstwo kościelne już we wczesnych wiekach chrześcijaństwa wskazywało na konieczność postu, który miał podnieść wzniosłość pokarmu eucharystycznego. Przepisy dotyczące postu eucharystycznego zostały złagodzone pod wpływem zmieniających się warunków życia. Złagodzenia tego dokonał papież Pius XII, a następnie papież Paweł VI¹⁹⁶.

W kwestii postu eucharystycznego wypowiadają się ustawodawcy II synodu lubelskiego¹⁹⁷, I synodu koszalińsko-kołobrzeskiego¹⁹⁸, II synodu częstochowskiego¹⁹⁹, drugiego synodu wrocławskiego²⁰⁰, synodu wrocławskiego²⁰¹, I synodu drohiczyńskiego²⁰² i I synodu łowickiego²⁰³. Każ-

¹⁸⁹ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 162 s. 130.

¹⁹⁰ Zob. *III Synod Łódzki* art. 231 s. 65.

¹⁹¹ Zob. *I Synod Łowicki* st. 215 s. 62.

¹⁹² Zob. R. Rak, *Teologiczne podstawy kultu Eucharystii w świetle dokumentów posoborowych*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 39: 1986 nr 4 s. 293-294.

¹⁹³ J 6, 53; Por. KKK, jw. nr 1384.

¹⁹⁴ Św. Paweł wzywa nas do rachunku sumienia. Por. 1 Kor 11, 27-29.

¹⁹⁵ Zob. kan. 916 kpk; Por. KKK, jw. nr 1385.

¹⁹⁶ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. T.2. Lud Boży i jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 1986 s. 386.

¹⁹⁷ Zob. *II Synod Lubelski* st. 201 s. 81-82.

¹⁹⁸ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 514 s. 80.

¹⁹⁹ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 30 s. 99.

²⁰⁰ Zob. *Drugi Synod Wrocławski* st. 130 s. 42-43.

²⁰¹ Zob. *Synod Wrocławski* s. 287.

²⁰² Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 163 s. 130-131.

²⁰³ Zob. *I Synod Łowicki* st. 216 s. 62.

dy wierny po przyjęciu Najświętszej Eucharystii po raz pierwszy, zgodnie z przypomnieniem tych synodów, ma obowiązek przyjmować ją przynajmniej raz w roku: w okresie wielkanocnym²⁰⁴.

2. Wiatyk

Podstawowym uzasadnieniem przechowywania Eucharystii poza mszą św. jest udzielenie wiatyku, choć należy pamiętać również o możliwości adorowania Najświętszego sakramentu. Instrukcja o sakramencie chorych przypomina, że wiatyk jest sakramentem umierających²⁰⁵. Przyjęcie Ciała i Krwi Chrystusa w chwili śmierci ma szczególne znaczenie. Eucharystia bowiem jest zaczątkiem życia wiecznego i zmartwychwstania²⁰⁶. Jest ona przejściem ze śmierci do życia: „Kto spożywa moje Ciało i pije moją Krew ma życie wieczne, a Ja go wskrzeszę w dniu ostatcznym”²⁰⁷.

Prawodawca kodeksowy zachęca wiernych znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci do przyjmowania komunii św. na sposób wiatyku. Kodeks mówi o możliwości nawet ponownego przyjmowania komunii św. w niebezpieczeństwie śmierci²⁰⁸. Chorzy powinni być posileni Ciałem Chrystusa wtedy, gdy są w pełni świadomi²⁰⁹.

We wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym do *Obrzędu sakramentu namaszczenia* czytamy, że do przyjęcia wiatyku zobowiązani są wszyscy ochrzczeni, którzy mogą przyjąć Eucharystię²¹⁰. Jako zwyczajnych szafarzy wiatyku dokument ten wymienia proboszcza i jego współpracowników, oraz kapelana szpitala i przełożonych zakonnych wspólnot kleryckich. W nagłej potrzebie, dodaje dalej rytuał, wiatyku może udzielić każdy kapłan, a w wyniku braku kapłana wiatyk może zanieść diakon

²⁰⁴ Zob. *Synod Lubaczowski* st. 142 § 3 s. 63; Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 29 s. 98; Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 516 s. 515; Por. kan. 920 kpk.

²⁰⁵ Zob. *Sakrament chorych. Instrukcja* (1979r.). W: Sakramenty uzdrowienia. Pomoc duszpasterskie w VI roku nowenny 1995/96. Katowice 1995 s. 303; Zob. W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych*, t. 2, Lublin 1964 s. 76.

²⁰⁶ Zob. KKK, jw. nr 1524.

²⁰⁷ J 6, 54.

²⁰⁸ Zob. kan. 921 kpk.

²⁰⁹ Zob. kan. 922 kpk.

²¹⁰ Zob. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*. Katowice 1980 nr 27; Szerzej na ten temat zob. Cz. Krakowiak, *O właściwe rozumienie wiatyku*, *Collectanea Theologica* 44: 1974 fasc. 3 s. 58-63.

albo akolita, albo inny wierny, którego biskup wyznaczył do udzielania wiernym Eucharystii²¹¹.

Obrzęd sakramentu namaszczenia stanowi również, że wiatyku można udzielić choremu podczas mszy św., gdy jest ona sprawowana w jego domu, za uprzednim zezwoleniem ordynariusza, albo poza mszą św.²¹². Jeżeli jednak chory nie byłby w stanie przyjąć Eucharystii pod postacią chleba, można mu ją podać pod postacią wina. *Obrzęd* zezwala, żeby wszyscy uczestnicy ceremonii przyjęli komunię św.²¹³.

Sprawę udzielania wiatyku podejmują w swoich uchwałach synody: II lubelski²¹⁴, poznański²¹⁵, III łódzki²¹⁶ i drugi sandomierski²¹⁷ zobowiązując wszystkich ochrzczonych, którzy mogą przyjąć Eucharystię, aby ją przyjęli. Synody te polecają, by – jeśli jest to możliwe – wiatyku udzielać podczas mszy św., tak aby chorzy mogli go przyjąć pod dwiema postaciami.

Również ustawodawca I synodu koszalińsko-kołobrzeskiego²¹⁸ oraz archidiecezjalnego synodu wrocławskiego²¹⁹ uznają przyjęcie wiatyku w niebezpieczeństwie śmierci za obowiązek wynikający z prawa Bożego. Synod wrocławski zaznacza przy tym, iż przyjęcie wiatyku jest szczególnym znakiem uczestnictwa w tajemnicy śmierci Chrystusa oraz Jego przejścia do Ojca²²⁰.

II synod częstochowski podkreśla, iż dzięki przyjęciu wiatyku „wierny, wzmocniony Ciałem Chrystusa, zostaje wsparty w swoim przejściu z tego świata zadatkami zmartwychwstania”²²¹.

Ustawodawcy synodalni: synodu poznańskiego²²², II synodu częstochowskiego²²³, XLII synodu płockiego²²⁴ i synodu wrocławskiego²²⁵ zobowiązują wiernych świeckich, a w sposób szczególny domowników i bliższych chorego, aby przygotowali go na przyjęcie uroczystej komunii

²¹¹ Zob. *Sakramenty chorych*, jw. nr 29.

²¹² Tamże nr 26.

²¹³ Tamże nr 120.

²¹⁴ Zob. *II Synod Lubelski* st. 221 s. 87-88.

²¹⁵ Zob. *Synod Poznański* s. 292.

²¹⁶ Zob. *III Synod Łódzki* art. 232 s. 65.

²¹⁷ Zob. *Drugi Synod Sandomierski* st. 268 s. 236.

²¹⁸ Zob. *I Synod Koszalińsko-Kołobrzeski* st. 571 s. 88.

²¹⁹ Zob. *Synod Wrocławski* s. 297.

²²⁰ Tamże.

²²¹ *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 32 s. 99.

²²² Zob. *Synod Poznański* s. 292-293.

²²³ Zob. *II Synod Częstochowski* st. 2. 3. 32 s. 99.

²²⁴ Zob. *XLII Synod Płocki* st. 341 s. 64.

świętej w niebezpieczeństwie śmierci. Domownicy mają wzywać kapłana i towarzyszyć choremu w tym ważnym wydarzeniu. A II synod lubelski²²⁶ i I synod drohiczyński²²⁷ dopuszczają uprawnione osoby świeckie do zanoszenia w razie potrzeby wiatyku.

Zakończenie

Sakramenty pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrzest, bierzmowanie i Eucharystia, stanowiące doniosłe środki uświęcania wyznawców Chrystusa, stały się przedmiotem szczególnej refleksji polskich synodów diecezjalnych, zwłaszcza po promulgowaniu przez papieża Jana Pawła II nowego kodeksu prawa kanonicznego. Nowe uszczegółowienia tej ustawy skłoniły prawodawców diecezjalnych, a także wszystkich pozostałych uczestników zgromadzeń synodalnych, do podjęcia odpowiednich środków w celu ożywienia życia sakramentalnego wiernych. Wydane przez biskupów diecezjalnych – przy udziale gremiów synodalnych – dekryty końcowe synodów zawierają szereg znaczących, a niejednokrotnie i oryginalnych dyspozycji zawierających uznane wskazania zmierzające zarówno do pogłębienia świadomości religijnej wiernych w odniesieniu do roli chrztu, bierzmowania i Eucharystii w życiu chrześcijanina, jak i do właściwego ich przeżywania.

Sacramenti di piena iniziazione cristiana nei decreti dei sinodi diocesani polacchi negli anni 1983-1999

Sommario

I numerosi sinodi diocesani in Polonia, iniziati dopo la promulgazione di Codice di Diritto Canonico del 1983, hanno volto la loro attenzione verso la vita sacramentale dei fedeli, in modo particolare verso i sacramenti di piena iniziazione cristiana (il battesimo, la cresima, l'Eucaristia). Le rispettive disposizioni dei legislatori sinodali inserite nei decreti finali delle assemblee sinodali mostrano una sollecitudine pastorale per il bene spirituale dei fedeli nel campo della loro vita sacramentale.

²²⁵ Zob. *Synod Wrocławski* s. 296 – 297.

²²⁶ Zob. *II Synod Lubelski* st. 221 s. 78 – 79.

²²⁷ Zob. *I Synod Drohiczyński* st. 179 s. 140.